

Володимир ТРОФИМЕНКО,

доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України,
заступник Голови Державної служби спеціального зв'язку та
захисту інформації України
м. Київ, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4912-9732>
e-mail: v.trofymentko@cip.gov.ua

DOI: <https://doi.org/10.32620/pls.2025.8.75>

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ТА СТІЙКОСТІ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ

Анотація: Автором досліджено наявну нормативно-правову базу у сфері захисту критичної інфраструктури та аналізуються подальші можливі шляхи її розвитку. Завдання захисту критичної інфраструктури, призначеної для надання життєво важливих послуг або виконання критичних вже досить тривалий час провідні країни світу відносять до одного із найважливіших пріоритетів забезпечення національної безпеки, що знаходить своє відображення у політиці та національному законодавстві. На теперішній час в Україні також визначено окрему сферу діяльності – захист критичної інфраструктури, яку імplementовано у загальну стратегію безпеки країни, а її пріоритети відображені у державній політиці забезпечення національної безпеки та національної стійкості.

Ключові слова: безпека, стійкість, критична інфраструктура, національна безпека.

Стратегією національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020, стійкість визначено однією з основних засад, на яких ґрунтується зазначена Стратегія, а запровадження національної системи стійкості віднесено до основних напрямів зовнішньополітичної та внутрішньополітичної діяльності держави для забезпечення її національних інтересів і безпеки.

Мета, основні принципи, напрями, механізми і строки запровадження та функціонування національної системи стійкості визначені Концепцією забезпечення національної системи стійкості, затвердженою Указом Президента України від 27 вересня 2021 року № 479/2021. Слід зазначити, що вказана Концепція відносить безпеку та захищеність об'єктів критичної інфраструктури до одного із базових елементів впроваджуваної національної системи стійкості. Зокрема, стійке постачання продовольства, водопостачання, енергопостачання, постачання теплової енергії; стійке функціонування транспортних систем; кібербезпека; захищеність та безперебійне функціонування інформаційних та комунікаційних послуг; забезпечення оборони та правопорядку; здатність системи охорони здоров'я надавати відповідні послуги в умовах посиленних навантажень є тими складовими, від надійності та безперервності функціонування яких залежить наявність в Україні спроможностей суспільства ефективно протистояти загрозам будь-якого походження і характеру, адаптуватися до змін безпекового середовища, підтримувати стале

функціонування, швидко відновлюватися до бажаної рівноваги після кризових ситуацій.

Крім цього, вищезазначеною Стратегією національної безпеки України до поточних та прогнозованих загроз національній безпеці та національним інтересам України з урахуванням зовнішньополітичних та внутрішніх умов віднесено посилення загроз для критичної інфраструктури, пов'язаних з погіршенням її технічного стану, відсутністю інвестицій в її оновлення та розвиток, несанкціонованим втручанням у її функціонування, зокрема фізичного і кіберхарактеру, триваючими бойовими діями, а також тимчасовою окупацією частини території України.

Отже, безпека та стійкість критичної інфраструктури є невід'ємною складовою як національної безпеки України так і важливим базовим елементом, без якого неможливе забезпечення національної стійкості.

У листопаді 2021 року в Україні було прийнято Закон «Про критичну інфраструктуру». Цей Закон визначає правові та організаційні засади створення та функціонування національної системи захисту критичної інфраструктури і є складовою законодавства у сфері національної безпеки України. Закон регулює відносини та встановлює механізми, пов'язані з ідентифікацією, категоризацією, обліком, захистом і забезпеченням стійкості об'єктів критичної інфраструктури в усіх секторах критичної інфраструктури. Слід зауважити, що аспекти забезпечення кіберзахисту та кібербезпеки об'єктів критичної інфраструктури

регулюються окремим законодавством.

Також визначено ключові поняття: критична інфраструктура, об'єкт критичної інфраструктури, життєво важливі функції та/або послуги тощо. Слід зазначити, що в Законі зафіксовано виключний перелік таких функцій. Цей перелік є основою для віднесення інфраструктурних об'єктів до критичної інфраструктури України.

Законом визначено суб'єкти національної системи захисту критичної інфраструктури, до яких належать державні органи, місцеві органи влади, підприємства, установи, організації, а також приватні компанії, які мають ключове значення для національної безпеки. Крім цього, зазначені завдання та повноваження основних суб'єктів національної системи захисту критичної інфраструктури: уповноваженого органу секторальних та функціональних органів у сфері захисту критичної інфраструктури, органів місцевої влади, а також операторів критичної інфраструктури.

В цілому, зазначений Закон упорядкував відносини між різними акторами та став основою для подальшого розвитку нормативно-правової бази у сфері захисту критичної інфраструктури. До основних нормативно-правових актів у вказаній сфері діяльності можна віднести наступні:

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2023

№ 825-р «Про затвердження Національного плану захисту та забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури». Зазначений план передбачає низку заходів, спрямованих на:

удосконалення законодавства, розробку державних цільових програм та комплекс заходів з контролю за ризиками безпеки. удосконалення законодавства, що регламентує діяльність суб'єктів національної системи захисту критичної інфраструктури;

розроблення вимог щодо захисту об'єктів критичної інфраструктури;

проведення моніторингу стану виконання вимог законодавства та звітування з питань захисту критичної інфраструктури;

удосконалення порядку взаємодії суб'єктів національної системи захисту критичної інфраструктури;

проведення оцінки ризиків і загроз критичній інфраструктурі та інше.

2. Постанова Кабінету Міністрів України від 9 жовтня 2020 року № 1109 «Деякі питання об'єктів критичної інфраструктури». Цією постановою затверджено перелік секторів критичної інфраструктури, порядок віднесення об'єктів до критичної інфраструктури, а також Методику категоризації об'єктів критичної інфраструктури.

3. Постанова Кабінету Міністрів України від 22 липня 2022 року № 821 «Про затвердження Порядку проведення моніторингу рівня безпеки об'єктів критичної інфраструктури». Вона затверджує Порядок проведення моніторингу рівня безпеки об'єктів критичної інфраструктури, що є важливим інструментом для оцінки їх захищеності.

4. Постанова Кабінету Міністрів України від 14 жовтня 2022 року № 1174 «Про затвердження

Регламенту обміну інформацією між суб'єктами національної системи захисту критичної інфраструктури». Дана постанова регулює обмін інформацією між суб'єктами національної системи захисту критичної інфраструктури та питання подання інформації у цій сфері.

5. Постанова Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2023 р. № 818 «Деякі питання паспортизації об'єктів критичної інфраструктури». Зазначеною Постановою затверджено порядок розроблення та погодження паспорта безпеки на об'єкт критичної інфраструктури, визначено роль, місце та обов'язки секторальних та функціональних органів у сфері захисту критичної інфраструктури, а також операторів критичної інфраструктури у процесі паспортизації об'єктів критичної інфраструктури.

6. Наказ Адміністрації Держспецзв'язку від 30 листопада 2023 № 997 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення та затвердження місцевих програм забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури, програм підвищення стійкості територіальних громад до кризових ситуацій, викликаних припиненням або погіршенням надання важливих для їх життєдіяльності послуг чи для здійснення життєво важливих функцій». Ці Методичні рекомендації не є нормативно-правовим актом, мають інформаційний та рекомендаційний характер, не встановлюють правових норм і є добровільними для використання. Проте, можуть стати дієвим інструментом для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування при розробленні та затвердженні місцевих програм забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури, програм підвищення стійкості територіальних громад до кризових ситуацій, викликаних припиненням або погіршенням надання важливих для їх життєдіяльності послуг чи для здійснення життєво важливих функцій.

7. Наказ Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України від 14 січня 2025 року № 17 «Про затвердження Методики та Критеріїв і показників оцінки стану захищеності об'єктів критичної інфраструктури», зареєстровано в Міністерстві юстиції України 07 березня 2025 року за № 375/43781. Ця Методика спрямована на реалізацію заходів з визначення стану захищеності об'єктів критичної інфраструктури, а також вжитих і запланованих заходів для забезпечення захисту, безпеки та стійкості критичної інфраструктури.

8. Постанова Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2025 року № 367 «Про затвердження вимог щодо управління ризиками безпеки на об'єктах критичної інфраструктури I категорії критичності». Ці вимоги встановлюються до управління ризиками безпеки на об'єктах критичної інфраструктури

I категорії критичності, що здійснюється оператором критичної інфраструктури.

Ці документи в сукупності формують основу для ефективного функціонування національної системи захисту критичної інфраструктури.

Слід зазначити, що завдання із захисту

критичної інфраструктури є складним, а його вирішення потребує комплексного міжвідомчого підходу. Зазначене знайшло своє відображення і в Законі України «Про критичну інфраструктуру». Так, відповідно до статті 24 Закону для забезпечення безпеки і стійкості критичної інфраструктури до загроз усіх видів, реалізації національних інтересів, функціонування суспільства та забезпечення соціально-економічного розвитку національна система захисту критичної інфраструктури взаємодіє з іншими системами захисту у сфері національної безпеки:

- 1) з єдиною державною системою запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків, з територіальною та функціональною підсистемами, структурними підрозділами суб'єктів боротьби з тероризмом;
- 2) з національною системою захисту інформаційних ресурсів в інформаційно-телекомунікаційних системах;
- 3) з національною системою кібербезпеки;
- 4) з правоохоронними органами у сфері протидії злочинності, а також з контррозвідувальними та розвідувальними органами у сфері забезпечення державної безпеки;
- 5) з об'єднаною цивільно-військовою системою організації повітряного руху України;
- 6) з єдиною державною системою цивільного захисту;
- 7) з державною системою фізичного захисту з питань охорони і оборони важливих державних об'єктів, захищеності та охорони ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання державної власності, запобігання диверсіям, крадіжкам або будь-якому іншому неправомірному вилученню радіоактивних матеріалів, протидії незаконному використанню безпілотних літальних апаратів;
- 8) із системою захисту персональних даних.

Виходячи із викладеного, відповідні державні органи при вирішенні завдань із захисту критичної інфраструктури керуються відповідним профільним законодавством у сфері безпеки і оборони.

Отже, правові основи забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури України закладено не тільки у профільному Законі та нормативно-правових актах, а і в цілому законодавство у сфері безпеки і оборони, галузеві безпекові стратегії, відомчі нормативно-правові акти складають той базис, на якому ґрунтується та функціонує національна системи захисту критичної інфраструктури.

Слід зазначити, Україна визначила шлях свого цивілізаційного розвитку – європейська інтеграція. У червні 2022 року рішенням Європейської ради Україні було надано статус кандидата на членство в Європейському Союзі, яке поклало на нашу країну зобов'язання щодо виконання вимог з адаптації законодавства України до права Європейського

Союзу та здійснення політичних, соціально-економічних, правових та інституційних реформ. Не виключенням стала і сфера критичної інфраструктури.

14 грудня 2022 року Європейським Союзом було прийнято Директиву Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2022/2557 про стійкість критично важливих суб'єктів та скасування Директиви Ради 2008/114/ЄС. Необхідно зауважити, що чинний Закон України «Про критичну інфраструктуру» у повній мірі відповідає скасованій директиві Директиви Ради 2008/114/ЄС.

З прийняттям нової Директиви в Європейському Союзі запроваджено нові підходи до захисту критичної інфраструктури та стійкості надання основних послуг. Ці підходи вимагають переходу від захисту об'єктів критичної інфраструктури до забезпечення стійкості критично важливих суб'єктів, які надають основні послуги населенню, економіці тощо. Це в свою чергу потребує суттєвого перегляду чинної нормативно-правової бази у сфері захисту критичної інфраструктури. З урахуванням Стратегії національної безпеки України та Концепції забезпечення національної системи стійкості такий перехід є логічним та послідовним.

Водночас, у ході приведення національного законодавства у відповідність до вимог Європейського Союзу необхідно враховувати практичний досвід України у захисті критичної інфраструктури під час відсічі збройної агресії російської федерації.

V. Trofymenko

Legal aspects of ensuring the security and resilience of Ukraine's critical infrastructure.

Abstract: The author examines the existing legal and regulatory framework in the field of critical infrastructure protection and analyzes potential future directions for its development. The task of protecting critical infrastructure, designed to provide vital services or perform critical functions, has for quite some time been classified by the world's leading countries as one of the most important priorities for ensuring national security, which is reflected in their policies and national legislation. Currently, in Ukraine, a separate area of activity – the protection of critical infrastructure – has also been defined and implemented into the country's overall security strategy, and its priorities are reflected in the state policy for ensuring national security and national resilience.

Keywords: security, resilience, critical infrastructure, national security.

Зразок для цитування:

Трофименко В. Правові аспекти забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури України. Пропілеї права та безпеки, 2025. №8. С. 286-288. DOI: <https://doi.org/10.32620/pls.2025.8.75>.